

ПАРТИСИПАТИВНІ МЕХАНІЗМИ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ЗАХИСТОМ ВЕТЕРАНІВ

У статті досліджено партисипативні механізми у системі державного управління соціальним захистом ветеранів. Актуальність проблеми дослідження обумовлена зростанням чисельності соціальної групи ветеранів, які повертаються із зони бойових дій і потребують державної підтримки. Зазначене актуалізує потребу у вдосконаленні підходів до формування ветеранської політики у сфері соціального захисту ветеранів. Проблема дослідження полягає у недостатній ефективності традиційних підходів до управління, оскільки вони не враховують потреби ветеранської спільноти. Об'єктом дослідження є система державного управління соціальним захистом ветеранів. Предметом – партисипативні механізми як інструменти залучення ветеранів до процесу прийняття управлінських рішень.

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності партисипативних механізмів у системі державного управління соціальним захистом ветеранів та визначення форм та інструментів залучення ветеранської спільноти до управлінських рішень.

У процесі дослідження використано методи теоретичного аналізу наукових підходів вітчизняних та зарубіжних науковців щодо змістовного наповнення поняття «партисипація», зокрема концепції партисипативної демократії, деліберативного врядування та консолідованого управління.

У результаті дослідження визначено, що впровадження партисипативних механізмів у практику органів державної влади сприяє підвищенню ефективності публічного управління, що є досить важливим у контексті формування ветеранської політики, яка має будуватися на потребах ветеранів.

Проаналізовано практичні приклади застосування інструменту партисипації та окреслено напрями вдосконалення через призму інституалізації участі ветеранів, розвитку системного діалогу, посилення ролі ветеранських спільнот/організацій.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні сутності партисипативних механізмів у системі державного управління соціальним захистом ветеранів, систематизації форм та інструментів залучення ветеранської спільноти до процесу прийняття управлінських рішень, а також обґрунтуванню напрямів удосконалення з урахуванням сучасних викликів і потреб ветеранів.

Ключові слова: партисипація, партисипативні механізми, державне управління, соціальний захист ветеранів, ветеранська політика, громадська участь, публічного управління, ветеран, форми державного управління, інструменти державного управління.

PARTICIPATORY MECHANISMS IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF SOCIAL PROTECTION OF VETERANS

This article examines participatory mechanisms in the public administration of veterans' social protection. The relevance of the study is driven by the growing number of veterans returning from combat zones who require comprehensive state support. This trend underscores the need to improve approaches to the development

of veteran policy in the field of social protection. The research problem lies in the limited effectiveness of traditional governance approaches, which often fail to adequately reflect the needs of the veteran community. The object of the study is the public administration system of veterans' social protection, while the subject focuses on participatory mechanisms as tools for involving veterans in decision-making processes.

The aim of the article is to provide a theoretical substantiation of the nature of participatory mechanisms within the system of public administration of veterans' social protection and to identify key forms and instruments for engaging the veteran community in governance processes.

The study employs methods of theoretical analysis of scholarly approaches developed by Ukrainian and international researchers to conceptualize the notion of participation, with particular attention to the frameworks of participatory democracy, deliberative governance, and collaborative governance.

The findings demonstrate that the implementation of participatory mechanisms in public administration enhances the effectiveness of governance, which is especially significant in the context of developing veteran policy grounded in the actual needs of veterans.

The article also analyzes practical examples of participatory tools and outlines directions for improvement through the institutionalization of veterans' participation, the development of structured dialogue, and the strengthening of the role of veteran communities and organizations.

The scientific novelty of the study lies in clarifying the conceptual understanding of participatory mechanisms in the system of public administration of veterans' social protection, systematizing the forms and instruments of engagement of the veteran community in decision-making processes, and substantiating directions for further improvement in light of contemporary challenges and the evolving needs of veterans.

Key words: participation, participatory mechanisms, public administration, veterans' social protection, veteran policy, civic engagement, governance instruments, forms of public administration.

Постановка проблеми. Проблема залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень є важливим напрямом сучасних досліджень у сфері публічного управління. Особливо актуалізується зазначена проблема у контексті формування державної політики соціального захисту ветеранів, оскільки процес прийняття управлінських рішень має здійснюватися із урахуванням потреб і проблем ветеранів. Саме тому партисипативні механізми розглядаються нами як інструменти залучення ветеранів до процесу формування та реалізації державної політики у сфері соціального захисту ветеранів.

З цим міркувань партисипація розглядається як ключовий механізм, який сприяє підвищенню ефективності публічного управління, оскільки він в своїй основі орієнтується на потреби ветеранів. Залучення ветеранів до формування ветеранської політики сприяє формуванню політики орієнтованої на потреби ветеранів та підвищенню довіри до органів державної влади. У зв'язку з цим зростає потреба дослідження механізму партисипації як інструменту державного управління соціального захисту ветеранів.

Аналіз сучасних публікацій. У сучасному науковому дискурсі теоретичними засадами дослідження механізму партисипації як інструменту державного управління соціального захисту ветеранів займалися такі науковці Є. Матвіїшин [6], який вивчав розвиток партисипації у глобальному вимірі в контексті публічно-управлінському; Е. Афонін [1], В. Бебик [1] досліджували громадську участь у творенні та здійсненні державної політики; Н. Васильєва та О. Бойко

[2] досліджували роль партисипативної демократії в побудові громадянського суспільства в Україні; Т. Голобородько та С. Архипенко [4] вивчали особливості цифрової партисипації як інструменту розвитку цифрової демократії; К. Шустрова та Є. Павліченко [4] досліджували основні засади становлення та розвитку партисипації. Заслужують на увагу праці А. Вербицької [3], яка досліджувала особливості впровадження партисипативної моделі розвитку соціального підприємництва як інструменту реінтеграції ветеранів та членів їх сімей на рівні громади; Т. Захаріної [15], яка вивчала реінтеграційний потенціал ветеранів; О. Іваній [5], яка досліджувала проблему залучення громадськості до стратегічного управління територіальними громадами в умовах децентралізації. Досить вагомим внеском у дослідження окресленої нами проблеми є праці зарубіжних вчених, зокрема Ш. Арнстейн (Arnstein) [9], К. Патеман (Pateman) [14], Ю. Хабермас (Habermas) [12], А. Фанг (Fung) [11], К. Ансел (Ansell) [8], Дж. Фішкін (Fishkin) [13] та інші.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності партисипативних механізмів у системі державного управління соціальним захистом ветеранів та визначені форм та інструментів залучення ветеранської спільноти до управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Проблема партисипації в сучасних умовах набуває своєї актуальності, оскільки залученість певної соціальної групи до процесу прийняття рішень є важливим інструментом формування державної політики,

яка має враховувати потреби зазначених групи. Із цих міркувань нагальною є проблема визначення партисипативних механізмів у системі державного управління соціальним захистом ветеранів, оскільки в сучасному соціумі динамічно зростає частка ветеранів, які повернулися із зони бойових дій, які мають унікальний досвід, потенціал та потреби, які необхідно враховувати формуючи систему державного управління соціальним захистом ветеранів.

Дослідженням проблеми партисипації або громадської участі займалися такі вчені, як Ш. Арнстейн (Arnstein), К. Патеман (Pateman), Дж. Хабермас (Habermas), К. Ансвел (Ansell). Вчені досліджували різні аспекти партисипації відповідно до проблемного поля у якому вони здійснювали науковий пошук. Відтак вчена Ш. Арнстейн (Arnstein) у своїй науковій праці "A Ladder of Citizen Participation" розглядає проблему залучення громадян до управлінських процесів [9]. Вчена зосереджує увагу на етапності залученості громадськості до управлінських процесів і розглядає цей процес від формальної участі до партнерства [9]. У межах нашого дослідження, зокрема у дослідженні механізмів соціального захисту ветеранів, наукові погляди вченої дозволяють нам оцінити ступінь впливу ветеранської спільноти на формування ветеранської політики і дослідити процес партисипації від початкового етапу – формальної участі до завершального – встановлення партнерської взаємодії.

Досить цінним є запропонована К. Патеман (Pateman) теорія партисипативної демократії, зміст якої полягає у активізації ролі громадськості в процесі прийняття управлінських рішень [14]. У межах нашого дослідження зазначена теорія є важливою, оскільки вона фокусує увагу на безпосередній участі різних соціальних груп населення, зокрема і ветеранів, у формуванні напрямів ветеранської політики та механізмів їх соціального захисту. Нам імпонують погляди Дж. Хабермас (Habermas), яка переконує, що ефективність процесу управління залежить від правильно організованого відкритого публічного діалогу між державними інституціями та громадськістю [12]. У контексті формування ветеранської політики у сфері соціального захисту ветеранів визначений науковцем підхід є важливим, оскільки діалог між різними інституціями та їх консолідована співпраця, що передбачає залученість ветеранської спільноти, сприятиме виробленню ефективних управлінських рішень на основі потреб ветеранів. Реалізація механізму партисипації можлива

шляхом створення громадських обговорень, проведення консультацій із ветеранськими спільнотами, організації круглих столів, форумів та інших форм діяльності, які сприяють обговоренню проблем у сфері формування ветеранської політики.

Переконливим доказом важливості консолідованої співпраці у межах партисипативного механізму публічного управління у сфері соціального захисту ветеранів є концепція спільного управління представником якої є К. Ансвел (Ansell). Вчений також наголошує, що процес прийняття публічних рішень повинен будуватися на консолідованій співпраці державних та громадських інституцій із залученням зацікавленими сторонами [8]. Використання запропонованого підходу у сфері соціального захисту ветеранів передбачає формування мережі партнерських відносин між всіма інституційними суб'єктами, які беруть участь у процесі реінтеграції ветеранів.

Досить вагомими, у контексті нашого дослідження, є погляди вченого А. Фанг (Fung), який є представником теорії партисипативної участі. Вчений досліджував інституційні форми партисипативного врядування і розробив концепцію «розширеного партисипативного управління» [10]. Дана концепція фокусує увагу на розроблені інституційних механізмів, які передбачають активну участь громадськості у процесі прийняття важливих суспільних рішень, що спрямовані на вирішення соціальних проблем. У площині державного управління соціальним захистом ветеранів, дана концепція може реалізуватися шляхом функціонування дорадчих органів при органах влади, механізмів співпраці з ветеранськими інституціями та залученістю ветеранів у процес розроблення програм реінтеграції та програм соціально-психологічної підтримки.

Здійснений аналіз наукових доробків вчених щодо визначення особливостей партисипативних механізмів у системі державного управління соціальним захистом ветеранів свідчить про важливість партисипативних механізмів у процесі публічного управління. У площині державного управління соціальним захистом ветеранів партисипативні механізми сприяють залученню ветеранської спільноти до процесів формування державної ветеранської політики, сприяючи підвищенню прозорості діяльності органів влади та створенню умов для врахування потреб ветеранів у системі соціального захисту.

У цьому контексті важливу роль відіграють форми та інструменти залучення ветеранів до процесів формування політики соціального

захисту. Одним із найбільш застосованих інструментів є громадські обговорення, які передбачають обговорення проєктів нормативно-правових актів, стратегій та інших нормативно-правових документів із зацікавленими сторонами [8]. У межах нашого дослідження громадські обговорення як інструмент формування державної політики сприяє врахуванню поглядів і намірів ветеранів під час розроблення державних програм реінтеграції та соціально-психологічної підтримки ветеранів, реформування системи надання соціальних послуг та удосконалення нормативної правової бази захисту ветеранської політики.

Досить вагомими формами залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень є громадські обговорення та публічні дискусії [12]. Науковець переконує, що «ефективне публічне управління передбачає відкритий діалог між владою та громадськістю, що сприяє узгодженню інтересів громадськості та виробленню обґрунтованих управлінських рішень» [12]. Окреслені вченим форми є досить важливими у процесі формування ветеранської політики, зокрема виробленню механізмів соціального захисту ветеранів, оскільки громадські обговорення мають проводитися під час розроблення програм реінтеграції ветеранів, або програм підтримки ветеранів і враховувати потреби ветеранів. Саме такий підхід сприятиме визначенню пріоритетних напрямів державної політики у сфері соціального захисту ветеранів.

Визначаючи інструменти залученості ветеранів до прийняття управлінських рішень, важливо звернутися до праці А. Фунг (Fung). Вчена робить акцент на інституціях, які сприяють активізації громадян у вирішенні актуальних локальних проблем та формуванню управлінських рішень у цьому контексті [11]. У зв'язку з цим вчена визначає дієві механізми, серед яких форми спільного вироблення і формування певних напрямів державної політики, громадські форуми, робочі групи, платформи [11]. Визначені авторкою інструменти є цінними у контексті соціального захисту ветеранів і сприяють залученості ветеранів з метою спільного розроблення політик, оцінювання соціальних послуг та формування нових моделей реінтеграції.

Одним із важливих інструментів залучення громадян до формування державної політики є використання деліберативних процедур, які спрямовані на формування єдиних позицій громадян у процесі залученості до певних управлінських рішень. У межах нашого дослідження під деліберативними процедурами ми розуміємо

інституціалізовані форми обговорення публічних питань шляхом участі у діалозі з метою вироблення узгоджених рішень. Із цих міркувань досить цінним у контексті нашого дослідження є підхід, який запропонував вчений Дж. Фішкін (Fishkin), що ґрунтується на використанні методу «опитування після обговорення» (“deliberative polling”) [13]. Зазначений метод передбачає формування певного матеріалу до політичного питання, яке потребує обговорення і який надсилають громадянам, які будуть приймати участь у обговоренні і дискусії. Тобто, цей метод передбачає ґрунтовну підготовку до процесу обговорення певного політичного питання. У сфері ветеранської політики використання даного методу сприяє визначенню найбільш актуальних проблем і потреб ветеранів, що є основою для розроблення ефективних практик у роботі з даною соціальною групою та пошуку ефективних шляхів їх вирішення.

Отже, здійснений аналіз наукових підходів переконує про наявність значної кількості форм та інструментів залучення громадян до процесу формування сфери публічного управління. У сфері соціального захисту нами визначено найбільш дієві та ефективні форми та інструменти використання механізму партисипації: громадські обговорення, громадські консультації, дорадчі органи, платформи для обговорення, деліберативні процедури, “e-participation” (електронна участь у обговоренні), ветеранські хаби та інші. Використання окреслених інструментів сприяє формуванню ефективної державної політики у сфері соціального захисту ветеранів шляхом урахування їх потреб.

Зокрема в Україні практична реалізація партисипативних механізмів полягає у створенні громадських рад при органах виконавчої влади, до складу яких входять представники ветеранських спільнот. Такі інституції забезпечують можливість впливу на формування державної політики у сфері соціального захисту ветеранів. У міжнародній практиці ефективним прикладом реалізації партисипативних механізмів є функціонування консультативних платформ для ветеранів США, де ветеранські організації активно залучаються до процесу розроблення програм і оцінювання соціальних послуг.

Практичними прикладами реалізації партисипативних механізмів в Україні є громадські ради, ветеранські форуми та електронні петиції та консультації. У практиці публічного управління в Україні функціонують громадські ради при органах виконавчої влади, до складу яких входять представники ветеранської спільноти.

Діяльність таких рад сприяє активному залученню ветеранів до процесу розгляду проектів нормативно-правових актів, формування програм соціального захисту та здійснення контролю за діяльністю органів державної влади.

Щодо ветеранських форумів, то вони виступають платформою для відкритого діалогу між органами влади, експертами та ветеранською спільнотою. На форумі обговорюються актуальні проблеми соціального захисту ветеранів, реінтеграції ветеранів, підтримки ветеранів на різних рівнях їх життєдіяльності та напрацювання спільних рекомендацій для органів державної влади.

Важливу роль у розвитку партисипативних механізмів відіграють ветеранські хаби як фізичні простори взаємодії та підтримки ветеранів у територіальних громадах. Саме ветеранські хаби (центри) виступають платформою для налагодження діалогу між ветеранами, органами державного управління, соціальними інституціями та громадськими організаціями. Тобто, у сучасних умовах ветеранські хаби створюють умови для надання послуг ветеранам, проведення індивідуальних психологічних консультацій, тренінгів із мотивації, працевлаштування, відкриття власної справи та інші, напрацювання спільних соціальних ініціатив та напрацювання механізмів їх реалізації, що сприяє посиленню участі ветеранів у процесах формування та реалізації ветеранської політики у сфері соціального захисту ветеранів.

Досить розповсюдженим інструментом механізму партисипації в Україні є електронні петиції та консультації, оскільки вони сприяють залучення значної частки ветеранів до процесу прийняття управлінських рішень. Даний інструмент дозволяє швидко зібрати пропозиції та виявити актуальні потреби для формування пропозицій органам державної влади у сфері соціального захисту ветеранів.

Сучасні виклики породжені російсько-українською війною сприяють розвитку важливих інструментів механізму партисипації – це електронна участь (e-participation) ветеранів у процесі прийняття рішень, оскільки вона забезпечує інклюзивність та доступність всіх категорій ветеранів, зокрема тих, хто має інвалідність, до процесу прийняття рішень. Інструмент електронна участь (e-participation) передбачає адаптацію цифрових платформ, а саме інклюзивність їх інтерфейсів до потреб ветеранів, які мають порушення зору, слуху, опорно-рухового апарату та адаптацію для тих ветеранів, які мають когнітивні порушення. Впровадження інструменту

електронної участі має керуватися принципом доступності, що є важливою умовою рівного доступу ветеранів до процесів участі у формуванні та реалізації державної ветеранської політики, що відповідає сучасним стандартам інклюзивного публічного управління.

На наше переконання, впровадження в Україні деліберативних практик, а саме методу опитування після обговорення, сприятиме формуванню обґрунтованої позиції учасників щодо політичних рішень.

Визначені нами форми та інструменти впровадження партисипативного механізму у системі державного управління соціальним захистом ветеранів спонукає нас до окреслення напрямів вдосконалення механізмів партисипації. Одним із напрямів удосконалення партисипативних механізмів є *інституціоналізація участі ветеранської спільноти у процесах прийняття управлінських рішень*. Необхідно розширити можливості участі членів громадських спільнот у діяльності консультативно-дорадчих органів при органах державної влади та місцевого самоврядування, що відповідає підходу, який запропонував К. Ансел (Ansell): формування партнерських відносин між державою та громадськими інституціями у процесі формування державної політики [8]. Наступним напрямом, що потребує удосконалення є *розвиток механізмів системного діалогу між державними інституціями та ветеранською спільнотою*. Даний напрям, відповідно до поглядів Дж. Хабермас (Habermas) сприяє формуванню публічної політики шляхом створення відкритих платформ для обговорення проблем і вироблення спільних рішень [12]. Даний напрямок у сфері соціального захисту ветеранів можливо удосконалити шляхом проведення на постійній основі громадських консультацій, публічних обговорень, ветеранських форумів, експертних дискусій тощо.

Важливим напрямом, що потребує удосконалення механізмів є *розширення можливостей цифрової участі ветеранів у формуванні державної політики*. Використання онлайн консультацій, електронний петицій та цифрових платформ для обговорення політики сприяє розширенню частки залучених ветеранів у процесі вироблення управлінських рішень у сфері соціального захисту ветеранів. Тобто, у процесі вироблення управлінських рішень у сфері ветеранської політики важливим є поєднання традиційних та цифрових інструментів взаємодії органів державної влади та ветеранської спільноти.

Окремим напрямом удосконалення механізмів є *посилення ролі ветеранських організацій*

як інституційних представників інтересів ветеранів у системі публічного управління. Залучення ветеранських спільнот, організацій до розроблення та реалізації державних програм соціального захисту ветеранів сприятиме формуванню адресної та ефективної політики. Тобто, важливим є розвиток партнерської взаємодії імж державними органами та ветеранськими об'єднаннями/спільнотами, соціальними інституціями та іншими суб'єктами, які беруть участь у формуванні ветеранської політики.

Висновки і перспективи. Отже, удосконалення механізмів партисипації у системі державного управління соціальним захистом ветеранів передбачає розвиток інституційних форм участі ветеранської спільноти, впровадження інноваційних цифрових інструментів, формування партнерської моделі взаємодії і співпраці. Впровадження окреслених нами напрямів удосконалення механізмів партисипації у системі державного управління соціальним захистом ветеранів приє формуванню прозорості, відкритої та орієнтованої на потреби ветеранів системи державного управління у сфері соціального захисту ветеранів.

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні потенціалу цифрових інструментів участі та у розробленні моделей інституціалізації участі ветеранської спільноти у процесах державного управління.

Список літератури:

1. Афонін Е. А., Бебик В. М., Гонюкова Л. В., Войтович Р. В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. Київ : Центр сприяння інституц. розвитку держ. служби, 2006. 219 с. <https://surli.cc/omvhju>

2. Васильєва Н. В., Бойко О. П. Роль партисипативної демократії в побудові громадянського суспільства в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 2. С. 98–105. file:///C:/Users/n-book/Downloads/Vnadu_2015_2_16.pdf

3. Вербицька А. Впровадження партисипативної моделі розвитку соціального підприємництва як інструменту реінтеграції ветеранів та членів їх сімей на рівні громади. *Підприємництво та інновації*. 2024. № 32. С. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.6>

4. Голобородько Т. В., Архипенко С. В., Денисенко Д. О. Особливості цифрової партисипації як інструменту розвитку цифрової демократії. *Вчені записки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*. 2022. № 29. С. 132–144. DOI: https://doi.org/10.33111/z_kneu.29.22.04.11.075.081

5. Іваній О. Механізми залучення громадськості до стратегічного управління територіаль-

ними громадами в умовах децентралізації. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2025. № 3. С. 256–273. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb332025331764>

6. Матвіїшин Є. Г. Розвиток партисипації у глобальному вимірі: публічно-управлінський аспект. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2024. № 4 (43). С. 81–86. DOI: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2024-4.12>

7. Шустрова К., Павліченко Є. Основні засади становлення та розвитку партисипації. *Юридичний вісник*. 2023. № 3. С. 15–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.2>

8. Ansell C. Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008. Vol. 18, No. 4. DOI: <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>

9. Arnstein S. R. A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*. 1969. Vol. 35, No. 4. P. 216–224. DOI: <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>

10. Fung A. Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*. 2006. Vol. 66. P. 66–75. URL: <http://www.jstor.org/stable/4096571>

11. Fung A. Putting the public back into governance: The challenges of citizen participation and its future. *Public Administration Review*. 2015. DOI: <https://doi.org/10.1111/puar.12361>

12. Habermas J. *Faktizität und Geltung: Beiträge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats*. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1992.

13. Luskin R., Fishkin J., Jowell R. Considered opinions: deliberative polling in Britain. *British Journal of Political Science*. 2002. Vol. 32, No. 3. P. 455–487.

14. Pateman C. *Participation and democratic theory*. Cambridge : Cambridge University Press, 1970. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511720444>

15. Zakharina T. The reintegration potential of veterans as a factor in their successful reintegration into society. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10, No. 3. P. 263–275. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.3.1>

References:

1. Afonin, E. A., Bebyk, V. M., Honiukova, L. V., & Voitovych, R. V. (2006). *Hromadska uchast u tvorenni ta zdiisnenni derzhavnoi polityky* [Public participation in the formation and implementation of public policy]. Kyiv, Ukraine: Tsentr spryannia instytutsiinoho rozvytku derzhavnoi sluzhby. [https://surli.cc/omvhju\[in Ukrainian\]](https://surli.cc/omvhju[in Ukrainian]).

2. Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18 (4), 543–571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>

3. Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>

4. Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66(Suppl. 1), 66–75. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x>
5. Fung, A. (2015). Putting the public back into governance: The challenges of citizen participation and its future. *Public Administration Review*, 75 (4), 513–522. <https://doi.org/10.1111/puar.12361>
6. Habermas, J. (1992). *Faktizität und Geltung: Beiträge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats*. Frankfurt am Main, Germany: Suhrkamp.
7. Ivani, O. (2025). Mekhanizmy zaluchennia hromadskosti do stratedichnoho upravlinnia terytorialnyh hromadamy v umovakh detsentralizatsii [Mechanisms for public involvement in strategic management of territorial communities under decentralization]. *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorenna*, 3, 256–273. <https://doi.org/10.35432/tisb332025331764> [in Ukrainian].
8. Luskin, R. C., Fishkin, J. S., & Jowell, R. (2002). Considered opinions: Deliberative polling in Britain. *British Journal of Political Science*, 32 (3), 455–487. <https://doi.org/10.1017/S0007123402000194>
9. Matviishyn, E. H. (2024). Rozvytok partysypatsii u hlobalnomu vymiri: publichno-upravlinskyi aspekt [Development of participation in the global dimension: Public administration aspect]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, 4 (43), 81–86. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2024-4.12> [in Ukrainian].
10. Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511720444>
11. Shustrova, K., & Pavlichenko, Y. (2023). Osnovni zasady stanovlennia ta rozvytku partysypatsii [Fundamental principles of the formation and development of participation]. *Yurydychnyi visnyk*, 3, 15–20. <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.2> [in Ukrainian].
12. Vasylieva, N. V., & Boiko, O. P. (2015). Rol partysypatyvnoi demokratii v pobudovi hromadianskoho suspilstva v Ukraini [The role of participatory democracy in building civil society in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, 2, 98–105 [in Ukrainian].
13. Verbytska, A. (2024). Vprovadzhennia partysypatyvnoi modeli rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva yak instrumentu reintehratsii veteraniv ta chleniv yikh simei na rivni hromady [Implementation of a participatory model for the development of social entrepreneurship as a tool for reintegration of veterans and their families at the community level]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, 32, 39–43. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.6> [in Ukrainian].
14. Zakharina, T. (2023). The reintegration potential of veterans as a factor in their successful reintegration into society. *Social Work and Education*, 10 (3), 263–275. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.3.1>
15. Holoborodko, T. V., Arkhynenko, S. V., & Denysenko, D. O. (2022). Osoblyvosti tsyfrovoy partysypatsii yak instrumentu rozvytku tsyfrovoy demokratii [Features of digital participation as a tool for the development of digital democracy]. *Vcheni zapysky Kyivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu imeni Vadyma Hetmana*, 29, 132–144. https://doi.org/10.33111/z_kneu.29.22.04.11.075.081 [in Ukrainian].

А. А. Захарін

Оглядова стаття

Дата першого надходження статті до видання: 17.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026